

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU: 339.924:339.9.001.73(4)(043)

DILAN NELI

**ASPECTE CONCEPTUAL-APLICATIVE A PROCESELOR DE
INTEGRARE A ECONOMIILOR EUROPENE ÎN TRANSFORMARE**

**SPECIALITATEA: 521.02 ECONOMIE MONDIALĂ;
RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE**

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului „Economie, Marketing și Turism” al
Universității de Stat din Moldova

Conducători științifici:

SOROCEAN OLGA, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

COREȚCHI BORIS, doctor în științe economice, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

STRATAN ALEXANDRU, doctor habilitat în științe economice, rector al ASEM, membru
corespondent al Academiei de Științe a Moldovei

BRANAȘCO NATALIA, doctor în științe economice, conferențiar universitar, Universitatea de
Stat „Alec Russo” din Bălți

Componența Consiliului științific specializat:

ULIAN GALINA, președinte, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova;

HĂMURARU MARIA, doctor în științe economice, conferențiar universitar, decan al Facultății
de Științe Economice, Universitatea de Stat din Moldova;

ȚÂU NICOLAE, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, Universitatea de Stat
din Moldova;

LOBANOV NATALIA, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, Academia de
Studii Economice a Moldovei;

BULAT VERONICA, secretar, doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc la data de 8 aprilie 2024, ora 14:00, în ședința Consiliului științific
specializat D 521.02-23-68 din cadrul Universității de Stat din Moldova, la adresa: MD-2009,
Chișinău, str. A. Mateevici 60, bir. 331/C. Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la
Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).
Rezumatul a fost trimis la data de 7 martie 2024.

Secretar științific

al Consiliului științific specializat USM
dr., conf. univ.

BULAT Veronica

Coordonatori științifici:

dr., hab., prof. univ.

SOROCEAN Olga

dr., conf. univ.

COREȚCHI Boris

Autor

DILAN Neli

© Dilan Neli, 2024

CUPRINS

I. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
II. CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTOR	8
III. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	21
IV. BIBLIOGRAFIE.....	23
V. LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	26
АННОТАЦИЯ	28
ADNOTARE	29
ANNOTATION	30

I. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Procesele de integrare și blocurile regionale interstatale joacă un rol cheie în funcționarea și dezvoltarea economiei mondiale. Uniunea Europeană este una dintre cele mai mari și de succes uniuni economice și politice, caracterizată prin nivelul înalt al interconexiunilor dintre economiile naționale și coordonarea politicilor statale.

Această cercetare doctorală este dedicată proceselor de integrare europeană în direcția estică și impactul lor asupra economiilor fostelor țări socialiste din Europa Centrală și de Est. În această perspectivă, sunt analizate tendințele și efectele participării la integrarea europeană a țărilor care deja sunt membre ale UE sau care au început recent procesul de aderare la UE și fac parte dintr-o regiune specială, cunoscută sub numele de Transfrontalieră Est-Europeană (TEE). În timpul cooperării active cu UE, este important ca economiile naționale să utilizeze pe deplin avantajele și oportunitățile create de integrarea europeană, în același timp, să întreprindă măsuri pentru neutralizarea efectelor negative.

În acest context, experiența acumulată în procesul de pregătire și aderare la UE a unor țări post-socialiste este foarte instructivă. Analiza dinamicii economice și a lecțiilor de integrare a statelor din Europa Centrală și de Est este deosebit de relevantă pentru țările din TEE de mai multe motive:

- identificarea rezultatelor proceselor complexe de integrare oferă posibilitatea de a anticipa consecințele, atât pozitive cât și negative, ale integrării;
- compararea politicilor de integrare și identificarea celui mai adecvat algoritm pentru soluționarea problemelor similare, în concordanță cu interesele naționale.

Nivelul de cercetare al subiectului. În pofida numărului mare de publicații despre dezvoltarea UE, specificul etapei moderne a integrării statelor din Europa Centrală și de Est și impactul său asupra economiilor regiunii TEE rămân încă neexplorate pe deplin, necesitând corectări și noi abordări științifice. Literatura națională reflectă procesul multidimensional și dinamic al integrării europene, dar este fragmentată și cu o anumită întârziere temporală, iar publicațiile traduse, adesea, au caracter general sau se concentrează pe aspectele politice ale integrării și pe probleme de securitate europeană.

În lucrarea sa, autorul s-a bazat pe cercetări fundamentale privind problemele UE, abordate de către savanți străini renumiți. Printre lucrările care au pus bazele teoretice ale înțelegerii proceselor moderne de integrare se numără cele ale lui Balassa B., Deutsch K., Mitrany D., Spinelli A., Haas E.

Cercetătorii din țările ECE și Europa de Est au adus de asemenea o contribuție semnificativă la înțelegerea integrării economice europene: Kolodco G., Konig O., Kavan T., Klaus V., Leska V., Medina L., Borco I., Butorina O., Glinchina S., Ogorodov A. și alții. Printre cercetătorii care dezvoltă aspecte teoretice ale fenomenului de frontieră se numără Bobcov I., Wolff L., Mignolo W. și alții.

În ceea ce privește literatura științifică națională despre problemele integrării europene, trebuie menționate lucrările unor autori precum Borș M., Branașco N.,

Corețchi B., Chistruga B., Hămuraru M., Lobanov N., Moldovanu D., Onofrei A., Stratan A., Sorocean O., Țâu N., Ulian G.

Domeniul de cercetare corespunde specialității: 521.02 Economie mondială; relații economice internaționale, la punctele:

1. Esența fenomenelor și proceselor economice la nivel micro-, mezo-, macro- și mondial;
2. Legăturile cauzale și funcționale între fenomenele și procesele economice;
3. Stările de echilibru și dezechilibru;
4. Factorii, restricțiile, strategiile de creștere și de dezvoltare economică;
5. Caracteristicile și contradicțiile transformărilor intersistemice;
6. Procesele legate de colaborare, integrare, regionalizare și globalizare economică.

Pe baza unei sinteze științifice a ideilor acumulate, autorul a încercat să îmbine organic regulile generale, particularitățile naționale și efectele integrării economice (condițiile, ritmurile, prioritățile, dinamica, restructurarea sectorială, rezultatele, efectele pozitive și negative, politici, strategii) în mai multe țări europene, ce trec prin transformări sistemice profunde, și care, deja, sunt membre ale UE sau fac parte din regiunea Transfrontalieră Est-Europenă.

Ipooteza cercetării. Dezvoltarea proceselor regionale de integrare are un caracter non-liniar, intern contradictoriu (reflectând nivelul de confruntare și compromis între interesele diferitelor țări, companii internaționale) și este însoțită de efecte asimetrice și ambigue pentru țările participante.

Scopul cercetării constă în investigarea și analiza aspectelor conceptual-aplicative ale proceselor de integrare a țărilor din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană și elaborarea conceptului și a priorităților strategiei de integrare a Republicii Moldova.

Obiectivele cercetării. Pentru realizarea scopului stabilit au fost formulate următoarele obiective:

- studierea abordărilor teoretice și metodologice ale interpretării principalelor categorii care caracterizează procesele de integrare;
- identificarea principalelor contradicții, tendințe și riscuri ale dezvoltării economice a UE;
- investigarea rolului și efectelor proceselor de integrare în transformarea sistemică a statelor din Europa Centrală și de Est;
- analiza dinamicii și a rezultatelor dezvoltării proceselor regionale de integrare în țările din Europa Centrală și de Est;
- identificarea poziției regiunii TEE în cadrul procesului de integrare europeană;
- elucidarea problemelor contemporane ale interacțiunii economice dintre UE și țările din regiunea TEE;
- determinarea principalelor direcții de dezvoltare a integrării și relațiilor economice ale Republicii Moldova în cadrul integrării regionale europene.

Obiectul cercetării constă în procesele de integrare economică în manifestarea lor conceptual-practică.

Subiectul cercetării îl constituie specificul și efectele proceselor de integrare în Europa Centrală și de Est.

Structura tezei de doctor. Lucrarea conține introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie și anexe. Este ilustrată cu 24 de figuri, 24 de tabele. Bibliografia constă din 204 de surse. Volumul total al lucrării este de 152 de pagini.

În introducere este reflectată relevanța temei de cercetare, gradul de elaborare, este definit scopul și obiectivele cercetării, formulată noutatea științifică și rezultatele obținute, este evidențiată semnificația teoretică și practică a cercetării, și sunt prezentate rezultatele aplicative ale cercetării.

Primul capitol „Bazele conceptuale ale integrării economice” este orientat la investigarea teoretică a obiectului cercetat: explorarea evoluției interpretărilor științifice ale esenței proceselor de integrare economică; polemizarea asupra conceptelor teoretice ale integrării statelor europene; identificarea principalelor caracteristici și particularități ale celei mai mari comunități regionale dezvoltate din lume; analiza tendințelor și contradicțiilor contemporane ale dezvoltării UE.

Al doilea capitol, „Tendințe și experiențe în integrarea economiilor transformate din Europa Centrală și de Est”, reprezintă o abordare cuprinzătoare a proceselor de integrare în țările din Europa Centrală și de Est: este identificat rolul eurointegrării în statele post-socialiste; este realizată o analiză comparativă a dinamicii economice a acestor țări; sunt evidențiate rezultatele pozitive și negative ale aderării la Uniunea Europeană a statelor din Europa Centrală și de Est.

Al treilea capitol, „Probleme actuale și priorități în integrarea economiilor Transfrontalierei Est-Europene”, este dedicat studierii fenomenului Transfrontalieră Est-Europenă ca o regiune specială, influențată de blocurile vecine - UE și CSI. Este analizată starea actuală și prioritățile dezvoltării proceselor de integrare a Republicii Moldova, ce corespund intereselor naționale.

În concluziile generale și recomandări sunt expuse principalele rezultate ale cercetării efectuate și sunt oferite sugestii individuale pentru îmbunătățirea proceselor de integrare a Republicii Moldova.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Metodologia de cercetare din teza de doctor este constituită din: principiul sistematicității, care permite realizarea unei analize complexe a proceselor de integrare în cadrul UE (din perspectiva factorilor, etapelor, formelor, tendințelor); principiul dialecticii, care contribuie la dezvăluirea logicii interne a dezvoltării integrării europene; abordarea structural-funcțională, care permite înțelegerea integrării europene ca o întregire fragmentată (din punct de vedere structural), componentele căreia îndeplinesc o anumită funcție și depind una de cealaltă. Au fost utilizate, de asemenea, metode generale științifice precum inducția și deducția, analiza și sinteza, analogia și comparația. Pentru identificarea aspectelor naționale ale integrării europene a fost folosită metoda istorico-logică și analiza comparativă.

Suportul informațional al cercetării este bazat pe surse primare, reflectate în rapoartele oficiale pentru presă, buletinele sau alte publicații, cum ar fi rapoartele anuale și alte documente elaborate de ministerele afacerilor externe și institutele de relații internaționale ale țărilor din Europa Centrală și de Est, precum și declarațiile făcute de politicieni. Unele documente au fost preluate de pe site-ul oficial al Uniunii Europene, care oferă acces la legislația în vigoare. În lucrare au fost utilizate, de asemenea, materialele Eurostat și datele statistice ale Băncii Mondiale.

Sursele de date statistice includ anuarele statistice străine, revistele economice ale organizațiilor internaționale și naționale specializate, materialele conferințelor internaționale dedicate acestei probleme.

Noutatea și originalitatea științifică constă în dezvăluirea, pe baza unei abordări conceptual-aplicative, a esenței integrării europene ca fenomen intern contradictoriu, multivectorial, cu un algoritm de realizare specific istoric și cu efecte ambigue pentru statele membre. Au fost identificate avantajele comparative ale Republicii Moldova (pe baza adaptării modelului RCA) și au fost justificate prioritățile politicii naționale de integrare.

Printre **rezultatele principale ale cercetării**, obținute personal de către autor și care constituie în totalitatea lor noutatea științifică a lucrării, se enumeră:

- sinteza principalelor abordări teoretice și evaluări referitoare la integrarea economică;
- dezvăluirea contradicțiilor, diferențierii ritmurilor și formelor de integrare în cadrul Comunității Europene pe măsură ce aceasta se extinde;
- propunerea și argumentarea unui model structural extins a cercurilor concentrice de integrare;
- dezvăluirea caracteristicilor generale și a particularităților naționale ale integrării economice a statelor din Europa Centrală și de Est;
- evaluarea dinamicii și a efectelor eurointegrării pentru economiile statelor din Europa Centrală și de Est;
- identificarea specificului spațiului Transfrontalier Est-European și propunerea unei strategii de dezvoltare a acestei regiuni în contextul integrării europene;
- analiza stării proceselor de integrare a țărilor regiunii TEE la Uniunea Europeană;
- determinarea efectelor integrării pentru Republica Moldova, precum și argumentarea strategiei și a priorităților cooperării economice, pe baza calculului adaptat al avantajului comparativ RCA, pentru produsele-top de export ale Republicii Moldova.

Importanța practică a lucrării constă în faptul că rezultatele obținute pot fi folosite de către instituțiile guvernamentale în procesul de ajustare a strategiei naționale de integrare europeană și în consolidarea cooperării economice între țările TEE. Conceptele teoretice și concluziile lucrării pot constitui o bază teoretică solidă pentru abordarea problemelor actuale ale economiei naționale și pentru îmbunătățirea politicii de integrare a Republicii Moldova la UE.

Materialele tezei de doctor, fundamentate pe cunoștințele moderne de economie, pot fi integrate în procesul educațional din învățământul superior, fiind utile în cadrul unor cursuri precum economie mondială, relații economice internaționale, integrare economică europeană, dar și pentru elaborarea și desfășurarea unor cursuri specializate.

Cuvinte cheie: concepte de integrare, integrare economică regională, țările din Europa Centrală și de Est, disparități socio-economice, regiune Transfrontalieră Est-Europeană, convergență integrativă, export, concentrare a exportului, import, indicele RCA, produse cu valoare adăugată ridicată.

II. CONȚINUTUL TEZEI

În primul capitol intitulat „Bazele conceptuale ale integrării economice”, autorul a sintetizat abordările teoretico-metodologice pentru definirea principalelor categorii ce caracterizează procesele de integrare. Pe baza cercetărilor teoretice efectuate și a analizei aspectului conceptual al procesului de integrare, autorul a prezentat un model categorial al integrării economice. Rezultatele teoretice acumulate permit identificarea obiectivelor procesului de integrare și a regularităților, oferind posibilitatea de a prognoza viitorul integrării europene, precum și elaborarea strategiilor specifice de dezvoltare.

Pe baza teoriilor existente în explicarea și prognozarea integrării europene, au apărut numeroase direcții care reflectă diversitatea intereselor și a potențialului economic al țărilor membre ale UE. Cu variații în detalii, toate aceste modele permit statelor membre ale UE să coopereze mai strâns între ele în cadrul instituțiilor existente ale UE, fără a fi împiedicate de partenerii lor din Uniune. S-a observat că apariția grupărilor în interiorul Uniunii Europene este o caracteristică importantă a acesteia în prezent. Există diverse grupări regionale în UE, indicând existența unor grupuri variate de interese. Perspectivele unei Uniuni Europene extinse necesită o „conceptualizare diferențiată” a integrării și nu mai implică crearea unui stat federal european de tip clasic, deoarece aceasta este practic imposibilă cu 27 de membri și mai mulți. Integrarea „diferențiată” nu eliberează statele membre ale UE de necesitatea de a adopta politici comune, dar permite existența mai multor blocuri cu diferite niveluri de aderare.

Datorită diferențelor economice și a priorităților dezvoltării naționale, este inevitabilă diversitatea legăturilor de integrare și a abordărilor conceptuale (Tabelul 1).

Configurarea complexă și variabilă a integrării europene moderne este reflectată de modelul cercurilor concentrice al lui É. Baladur [2]. Acesta cuprinde trei „cercuri” de state, diferite în gradul lor de integrare. Centrul UE constituie un nucleu solid, înconjurat de inele de bunăstare în scădere și de bariere crescânde la admiterea țărilor periferice în acest nucleu. Schema lui É. Baladur prevede o apropiere graduală a „cercurilor” până la fuzionarea lor completă într-un „cerc” unic pentru întreaga Europă.

Tabelul 1. Principalele concepte ale procesului de integrare

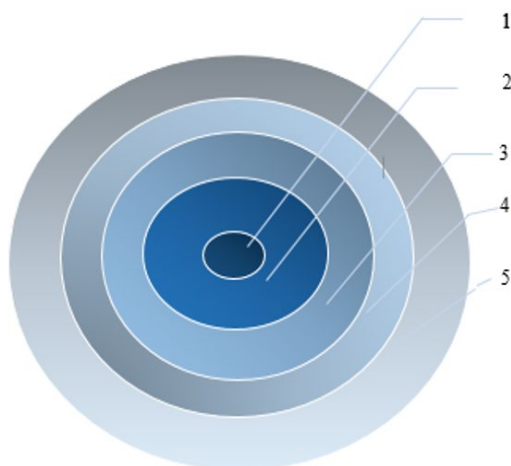
Modele de integrare	Esența modelelor procesului de integrare	Autori
Funcționalismul	Integrarea statelor într-o entitate mai largă prin pierderea graduală a suveranității lor	D. Mitrani (Anglia)
Neo-funcționalismul	Apariția inevitabilă a unei entități supranaționale	E. Haas (SUA)
Federalismul	Modelul unui stat federațional, în cadrul căruia se desfășoară relațiile între statele integrate	A. Spinelli (Italia)
Școala pluralistă	Adâncirea proceselor de integrare fără a conduce la eliminarea angajamentului față de valorile naționale	K. Deutsch (Germania)
Europa à la carta	Libertate deplină în integrare sau refuzul acesteia în orice domeniu, cu excepția pieței comune	D. Majer (Anglia)
Multinivel	Grad diferit de integrare pentru statele mai dezvoltate	L. Tindemans (Belgia)
Integrare la diferite viteze	Fiecare stat își alege propriul ritm de progres pe calea integrării	J. d'Estaing (Franța)
Geometrie variabilă	Se admit excluderi ale unor state din unele politici și domenii	J. Delors (Franța)
Integrare diferențiată	Se admit mai multe blocuri cu niveluri diferite a gradului de implicare	L. Tindemans (Belgia)
Cercuri concentrice	Se distinge un nucleu care accelerează integrarea ulterioară, transformându-și mediul într-o zonă intermediară/ zonă de tranzit	E. Balladur (Franța)

Sursa: elaborat de autor în baza [2-5]

Pe baza unei analize complexe a modelelor contemporane de integrare și a comparării acestora cu schimbările semnificative în cooperarea regională a țărilor, autorul propune o viziune proprie asupra modelului „cercurilor concentrice”. Adaptarea acestuia la condițiile moderne implică modificarea structurii în sine, atât în ceea ce privește numărul de „cercuri”, cât și participanții la integrarea europeană.

Această abordare a modelului concentric redată de către autor se bazează pe diversitatea politicilor implementate de UE față de fiecare grup de țări. De exemplu, Comisia Europeană aplică o abordare diferențiată fiecărui stat, luând în considerare nivelul existent al relațiilor instituționale cu UE. Modelul concentric extins al autorului nu presupune aspirația către o fuziune completă a țărilor într-un singur „cerc” pentru întreaga Europă. Potențialii membri pot alege nivelul de integrare cel mai potrivit nevoilor și realităților lor (Fig. 1).

Acest model concentric, după părerea noastră, reflectă atât procesul de aprofundare a integrării în rândul țărilor UE (primele trei cercuri, inclusiv nucleul), cât și extinderea acestuia (cele două cercuri externe), confirmând că acesta este un fenomen continuu în spațiul european, iar interconexiunile dintre regiuni devin din ce în ce mai importante. Datorită dinamicii permanente a proceselor de integrare și a impactului permanent al crizelor mondiale asupra participării economice și politice a țărilor UE, componența țărilor din cercurile concentrice poate să se schimbe.

1 - țările care formează „nucleul”, 2 - partea instabilă a „nucleului”, 3 - noile state membre ale UE, 4 - țările candidate, 5 - țările incluse în inelul vecinătății.

Figura 1. Modelul structural extins al cercurilor concentrice.

Sursa: elaborată de autor în baza [2].

Studierea experienței dezvoltării UE permite identificarea factorilor obiectivi și subiectivi de succes ai procesului de integrare economică. Consolidarea pozițiilor globale ale Europei unite este posibilă prin continuarea consolidării eforturilor comune și creșterea potențialului său economic. Premisele necesare pentru acest lucru sunt create de dimensiunea UE-27, în care locuiesc 446,8 milioane de oameni (în ianuarie 2022), iar PIB-ul agregat depășește 13 trilioane de dolari, reprezentând aproximativ 25% din PIB-ul mondial [10]. De asemenea, Uniunea Europeană a devenit un furnizor global și o destinație principală pentru investițiile străine.

Țările UE participă activ la comerțul mondial, reprezentând aproximativ o cincime din exportul și importul mondial, iar Uniunea Europeană este cea mai mare piață de export pentru aproximativ 80 de țări [12]. Stabilitatea grupării integrate este asigurată de o pondere mare a comerțului reciproc al țărilor partenere în totalul comerțului exterior (peste 60% în UE), ceea ce indică un nivel sporit de interacțiune a economiilor naționale (Tabelul 2).

Tabelul 2. Dinamica ratei de creștere a PIB-ului, 2014-2022 (în %)

Regiune/Țară	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Economia mondială	2,8	2,9	2,6	3,2	3	2,8	2,9	5,9	3,1
Uniunea Europeană	1,8	2,3	2	2,5	2	1,7	1,6	5,2	3,5
Țările Europei Centrale și de Est	3	3,8	3,1	4,7	4,3	2,9	2,7	5,7	3,4
Statele Unite ale Americii	2,5	2,9	1,6	2,2	2,9	2,2	2	5,6	2,1
Japonia	0,4	1,2	0,6	1,9	0,8	0,3	0,6	1,7	1
Rusia	0,7	-2,5	-0,2	1,5	1,7	2	1,6	4,7	-2,1

Sursa: elaborat de către autor în baza datelor [11].

Dezvoltarea progresivă a UE nu înseamnă absența contradicțiilor și dificultăților pe calea integrării europene. Împreună cu succesele și realizările obținute, după cum arată evoluția UE, comunitatea regională se confruntă în continuare cu tendința de dezintegrare și cu conflicte de interese la diferite niveluri (naționale și regionale, cât și între statele individuale), precum și cu circumstanțele situațiilor atipice/de forță majoră.

De asemenea, în cadrul cercetării, au fost identificate principalele contradicții și riscuri ale dezvoltării economice a UE. Recesiunea mondială prelungită, criza sanitară cauzată de pandemie, precum și conflictul militar în regiune au determinat o scădere bruscă a dinamicii economice și o reducere a activității economice a țărilor dezvoltate, inclusiv în statele membre ale blocului european.

Cu toate acestea, este important de evidențiat că economia UE, în general, datorită efectului sinergic al comunității și a reformelor structurale, a devenit mai elastică față de factorii nefavorabili globali. Acest lucru s-a reflectat în fluctuații mai reduse ale PIB-ului. Dar în fața amenințărilor și provocărilor actuale (schimbările climatice, criza energetică, inflația ridicată, prelungirea conflictului militar în Ucraina), Comunitatea Europeană se află într-o căutare complexă pentru o organizare și instituționalizare mai eficientă. De asemenea este important să subliniem că, anterior, depășind numeroasele obstacole externe și interne, Uniunea Europeană a restabilit constant traseul său de dezvoltare în conformitate cu orientările sale strategice.

În cel de-al doilea capitol „Tendințe și experiențe în integrarea economiilor transformate din Europa Centrală și de Est”, este prezentat specificul și rezultatele dezvoltării acestor țări în cadrul procesului de integrare europeană.

Algoritmul general al aderării țărilor din Europa Centrală și de Est la UE presupune o apropiere treptată, pe etape, trecerea țărilor candidate prin anumite proceduri și îndeplinirea unor cerințe specifice. Pentru a facilita procesul de aderare la UE pentru fiecare țară, a fost elaborată o strategie individuală de aderare, care include stabilirea priorităților, acțiunilor concrete și termenelor de realizare.

Procesele de integrare în țările din Europa Centrală și de Est au avut loc cu ritmuri diferite și eficiență variată, ceea ce permite identificarea statelor lider și a statelor dintr-un al doilea nivel/categorie. Este important să se observe că inegalitatea, inclusiv în ceea ce privește ritmul de creștere al PIB-ului, este caracteristică economiilor transformate, deoarece reflectă discrepanțe în ceea ce privește potențialul lor economic, eficiență diferită a politicii lor de integrare (Tabelul 3).

Tabelul 3. Rata de creștere ale PIB-ului în țările din Europa Centrală și de Est și zona euro (%)

Tări	2004	2005	2008	2009	2012	2013	2016	2017	2019	2020	2021	2022
Cehia	4,9	6,5	2,7	-4,8	-0,8	-0,5	2,5	4,4	2,3	-5,6	3,3	2,5
Ungaria	5,1	4,4	0,9	-6,6	-1,6	2,1	2,3	4,1	4,6	-5	7,1	4,6
Polonia	5,1	3,5	4,2	2,8	1,6	1,4	3,1	4,8	4,5	-2,7	5,7	4,9
Slovenia	4,4	4,0	3,3	-7,8	-2,7	-1,1	3,1	4,9	3,2	-5,5	8,1	5,4
Slovacia	5,3	6,8	5,6	-5,4	1,7	1,5	3,1	3,2	2,3	-5,2	3,0	1,7
România	10,4	4,7	9,3	-5,5	2,1	3,5	4,8	7,0	4,2	-3,9	5,9	4,8
Bulgaria	6,4	7,1	6,0	-3,6	0	0,5	3,9	3,8	3,7	-3,8	4,2	3,4
Croația	3,9	4,1	2,0	-7,3	-2,3	-0,5	3,5	2,9	2,9	-9,0	10,4	6,3
Letonia	8,3	10,7	-3,5	-14,4	4,0	2,4	2,1	4,6	2,1	-3,6	4,7	2,0
Lituania	6,6	7,7	2,6	-14,8	3,8	3,5	2,4	4,1	4,3	-0,8	4,9	4,8
Estonia	6,3	9,4	-5,4	-14,7	4,3	1,9	3,5	4,9	5,0	-2,9	8,3	-1,3
Zona Euro	2,3	1,7	0,5	-4,5	-0,9	-0,2	1,9	2,4	1,3	-6,6	4,7	3,5

Sursa: elaborat de autor în baza datelor [13]

Diversitatea nivelului de dezvoltare economică și socială a țărilor din Europa Centrală și de Est se manifestă prin diferențe semnificative în indicatorii economici între statele fondatoare ale Uniunii Europene și statele care s-au alăturat mai târziu. Aceste diferențe confirmă viziunea noastră asupra viitoarei evoluții a UE în concordanță cu conceptul concentric de cercuri.

Conform analizei comparative a dinamicii economice, țărilor din Europa Centrală și de Est li se atribuie și tendințe similare de cooperare regională:

- reorientarea producției naționale către piața UE;
- modernizarea bazei tehnologice;
- dependență mare față de sursele externe de finanțare;
- schimbarea structurală a economiei;
- subordonarea întreprinderilor din sectorul real către CTN;
- migrația masivă a forței de muncă.

Rezultatele integrării europene pentru fiecare țară din Europa Centrală și de Est sunt diferite, diferențiate. Mai mult decât atât, chiar și pentru o țară în parte, efectele sunt contradictorii. În ceea ce privește aspectele pozitive ale integrării în UE pot fi evidențiate următoarele: accesul la piața europeană și la investițiile străine, o anumită modernizare a bazei tehnologice, producerea unor produse naționale competitive.

În UE se observă o prioritate a politicii comerciale, în primul rând, a statelor membre ale Uniunii Europene și doar, în al doilea rând, cu țările terțe. Înainte de aderare, țările din Europa Centrală și de Est au schimbat semnificativ structura geografică și comercială a comerțului exterior, majorând semnificativ volumul său cu UE. Țările din Europa Centrală și de Est au ales un model de dezvoltare orientat spre export, încercând să se încadreze în diviziunea mondială a muncii și să intre pe piețele externe cu producția lor națională. Cu toate acestea, chiar și după trecerea perioadei de tranziție, în unele țări din Europa Centrală și de Est predomină fluxurile de import (Figura 2).

Figura 2. Balanța comercială a țărilor din Europa Centrală și de Est, în milioane euro, 2014-2021

Sursă: elaborată de autor în baza datelor [11].

Aceasta se observă, în special, în țările cu economii mici, deschise. Printre aspectele negative ale aderării se enumeră: pierderea parțială a suveranității statale în politicile externe și interne, creșterea presiunii concurențiale asupra economiei naționale; migrația populației, creșterea deficitului bugetar și a datoriei publice. O evaluare echilibrată a efectelor cooperării economice este necesară pentru ajustarea în timp util a politicii de integrare a țării.

În cadrul cercetării, s-a propus studierea relațiilor comerciale și economice ca unul dintre pilonii fundamentali ai integrării, contribuind la creșterea comerțului internațional, a producției, crearea de noi locuri de muncă, stabilitate economică, schimbul de tehnologii, soluționarea comună a provocărilor și aprofundarea cooperării între țări și regiuni.

Analiza experienței formării proceselor de integrare și a structurilor integrate în țările din Europa Centrală și de Est este necesară pentru continuarea investigării fundamentelor teoretice ale formării proceselor de integrare și a problemelor metodologice ale dezvoltării structurilor integrate în țările regiunii TEE.

În al treilea capitol, „Problemele actuale și prioritățile integrării economiilor din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană”, este examinat conceptul de „frontieră pe baza teoriilor „centru-periferie”, în care „frontalieră este descrisă ca un spațiu special civilizată al interacțiunii politice și economice. Totodată se acordă o atenție deosebită tendinței de intensificare a interdependenței statelor asupra „frontieră fizică”. Specificitatea poziției de frontieră, conform opiniei lui Mignolo W., generează o conștientizare a granițelor, care permite asimilarea

experienței imperiilor și menținerea în același timp a propriilor tradiții și obiceiuri, evidențiind avantaje din această poziție [6].

Transfrontaliera reprezintă un anumit teritoriu, care, în esență, este format dintr-un grup de state aflate în zona de influență a mai multor forțe. Conform acestui concept, țările din Europa de Est: Republica Moldova, Belarus și Ucraina, acționează ca o regiune istorică și teritorială în raport cu UE, pe de o parte, și CSI, pe de altă parte. În contextul economic, Transfrontaliera înseamnă spațiul în care relațiile economice benefice sunt stabilite prin eforturile comune ale statelor partenere. În politica Uniunii Europene, se accentuează dezvoltarea cooperării transfrontaliere și rolul important al „zonelor economice speciale” în arhitectura continentului european, acestea fiind create în regiunile de frontieră.

În ultimele decenii, cursul de dezvoltare al țărilor din Europa de Est este tot mai mult determinat de influența Uniunii Europene. Doctrinile de politică externă ale Republicii Moldova, Ucrainei și chiar a Belarus, până la începutul războiului din Ucraina, din 2022, includ integrarea în Uniunea Europeană ca unul dintre componentele esențiale. Succesele înregistrate de țările din ECE, devenite membre ale Comunității regionale, sunt foarte atractive pentru societatea din regiunea de frontieră. Cu toate acestea, diferențele în condițiile obiective ale integrării statelor ECE și ale regiunii de frontieră nu permit o copiere mecanică a „modelului străin” de integrare europeană, a structurii instituționale și a mecanismelor proceselor de integrare.

Poziția specială a acestei regiuni impune necesitatea obiectivă a intensificării cooperării economice și „în cadrul” regiunii, între țările de Frontieră. Odată cu încheierea conflictelor militare din regiune și cu accentul pus pe perspectiva pașnică, autorul propune o strategie pentru dezvoltarea regiunii Europei de Est în cadrul proceselor de integrare europeană. Această strategie cuprinde mai multe etape, inclusiv analiza stării actuale a economiilor din țările din Europa de Est, evaluarea potențialului economic, stabilirea obiectivelor comune ale interacțiunii regionale, elaborarea măsurilor și mecanismelor pentru dezvoltarea cooperării regionale, precum și introducerea unor corecții continue pentru o implementare eficientă a potențialului regiunii de frontieră.

Țările din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană pot deveni un element de legătură în spațiul economic al Europei de Est, datorită realizării atât a proiectelor comune, cât și a programelor de cooperare transfrontalieră și pan-europeană. Este potrivită comparația cu practica țărilor Benelux-ului și al Grupului de la Visegrád, care cooperează cu succes între ele în cadrul asocierilor, fiind în același timp membre ale UE și fără a afecta interesele acesteia.

Pentru o funcționare progresivă și de succes a acestei regiuni, după cum arată practica îndelungată a dezvoltării suverane, a fost nevoie de predictibilitate și stabilitate politică, care să asigure un climat favorabil afacerilor, să contribuie la atragerea capitalului intern și extern, la crearea de noi locuri de muncă și la formarea unei clase mijlocii stabile. Pe lângă factorii interni nefavorabili, au existat și situații atipice, circumstanțe de forță majoră (cum ar fi criza financiară mondială, pandemia,

războiul din Ucraina, criza energetică). În final, s-a constatat o dinamică economică instabilă în țările din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană (Tabelul 4).

Tabelul 4. Rata creșterii PIB pentru țările din regiunea TEE, %

Țara	2004	2005	2008	2009	2012	2013	2016	2017	2019	2020	2021	2022
Republica Moldova	7,4	7,5	7,8	-6	-0,6	9	4,4	4,7	3,6	-7	13,9	-5,9
Ucraina	12,1	3	2,3	-14,8	0,2	0	2,4	2,5	3,2	-4	3,4	-29,2
Belarus	11,4	9,4	10,2	0,2	1,7	1	-2,5	-2,5	1,2	-0,9	2,3	4,7

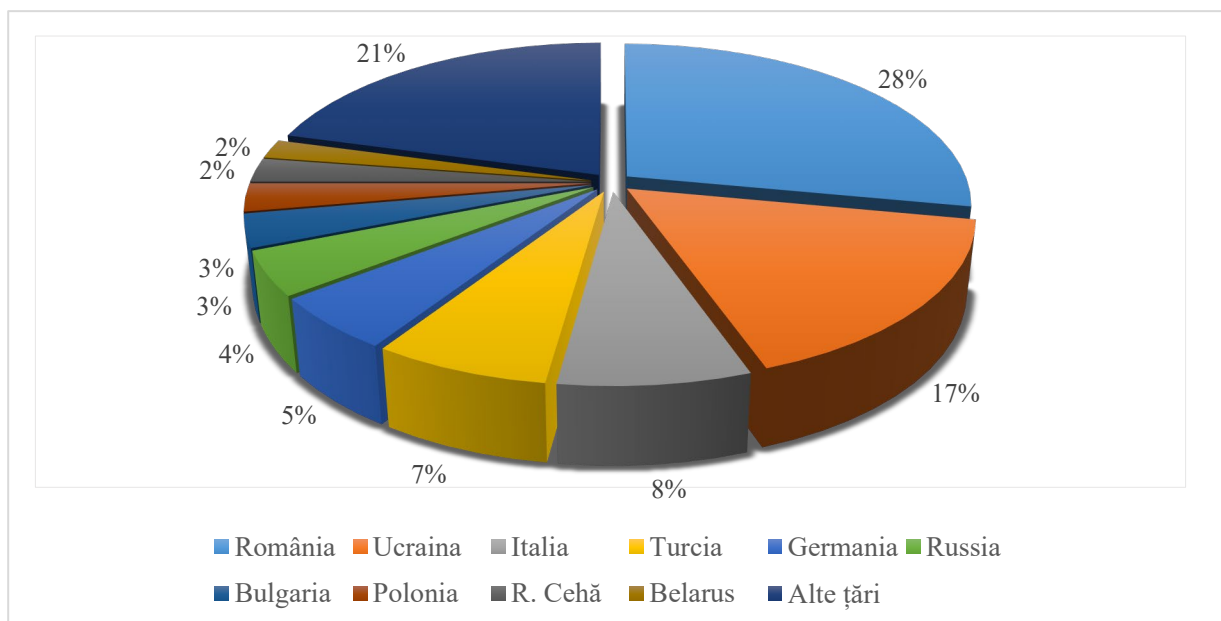
Sursa: elaborat de autor în baza datelor [10, 13].

Calcululele arată că creșterea medie anuală a PIB-ului în Republica Moldova, Belarus și Ucraina în perioada 2001-2005 a depășit 7%. Acest indicator se situează printre cele mai ridicate din Uniunea Europeană și CSI, iar acest interval de timp este considerat cel mai reușit din întreaga perioadă analizată. Cele mai scăzute cifre înregistrate în țările din TEE au fost în 2009 și în 2022, fenomen care se explică prin impactul factorilor externi negativi (criza financiară, pandemia, războiul din regiune).

Analizând nivelul PIB-ului pe cap de locuitor în țările din regiunea TEE, putem observa un decalaj semnificativ față de nivelul Uniunii Europene, unde media a fost de 33.962 dolari SUA în 2022. De exemplu, PIB-ul pe cap de locuitor al Republicii Moldova a fost de 3.695 dolari SUA în 2022, reprezentând doar o cincime din media țărilor din Europa Centrală și de Est.

Moldova. Oferirea de preferințe comerciale și parteneriate cu Comitetul European de Standardizare a fost un impuls pentru creșterea exporturilor Moldovei pe piața UE. După crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE, ponderea exporturilor Republicii Moldova în UE a crescut, atingând în 2022 peste 58% din volumul total sau 2.537,5 milioane dolari SUA. Cu toate acestea, din cauza unei economii naționale slabe, importurile de bunuri în Moldova sunt constant mai mari decât exporturile, atingând în 2022 suma de 9.219,1 milioane dolari SUA. Din acestea, 4.364,8 milioane dolari SUA au reprezentat importurile din țările UE.

Analizând aspectul geografic al exporturilor moldovenești, remarcăm că în anul 2022, 59,27% din volumul total a fost destinat către patru țări (România 28%, Ucraina 16,6%, Italia 7,64%, Turcia 7,03%). Pentru zece țări, exporturile au reprezentat 79,34% din total, în timp ce pentru alte țări din lume exporturile au constituit doar 20,66%. Peste un sfert din exporturile moldovenești s-au îndreptat către o singură țară, România (Figura 3).

Figura 3. Principalele țări de export ale Republicii Moldova în 2022, %.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor [10].

Concentrarea înaltă a exporturilor moldovenești într-un număr mic de țări reprezintă o tendință negativă și crește riscurile pentru independența economică a Republicii Moldova. De exemplu, Germania, în 2022, a ocupat a cincea poziție în exporturile moldovenești, dar în decurs de doi ani, din cauza reducerii producției și închiderii unor întreprinderi din Germania, exporturile către aceasta au scăzut cu aproape jumătate (de la 9,08% în 2020 la 5,32% în 2022).

În contextul conflictului militar din regiune, Moldova a pierdut principalele piețe de desfacere în CSI. Cu toate acestea, Ucraina rămâne una dintre principalele destinații de export (16,6% din exporturile moldovenești), în timp ce exporturile către Belarus au scăzut semnificativ (doar 1,87%) (Figura 3).

Pe lângă concentrarea geografică, se observă și o creștere a concentrării bunurilor în exporturile Republicii Moldova. Astfel, volumul total al celor 15 principale capitole de produse exportate de Moldova în UE, în 2014, a fost de 85,6%, iar în 2022 acesta a crescut la 90,66%. În același timp, ponderea exporturilor moldovenești către țările CSI a crescut, de asemenea, pentru cele 15 capitole de produse de top, de la 74,4% (în 2014) la 90,04% (în 2022). Tendința menționată a unei concentrări ridicate a exporturilor unei anumite capitole de produse către țările UE și CSI reprezintă riscuri semnificative pentru viitorul creșterii economice a Republicii Moldova.

Conform experienței mondiale, implicarea activă în comerțul internațional aduce un efect pozitiv suplimentar, contribuind la creșterea economiilor naționale. În acest context, cel mai mare efect se realizează atunci când o țară dezvoltă relații comerciale externe pe baza „avantajului comparativ relevant” (RCA), câștigând atât ca exportator, cât și ca importator de produse.

Formula de bază care permite determinarea avantajului comparativ al țărilor este „Indicele lui Balassa”, propus de Balassa B. în 1965 [1]. Pe baza acestui indice, se poate evalua atât competitivitatea actuală, cât și cea anterioară a unui anumit produs.

Indicele RCA (Revealed Comparative Advantage) este calculat ca raport dintre ponderea exportului unui anumit produs în totalul exportului unei țări și ponderea acelui produs în totalul exportului mondial:

$$RCA = \frac{(X_{ij} / X_{it})}{(X_{nj} / X_{nt})} = \frac{(X_{ij} / X_{nj})}{(X_{it} / X_{nt})} \quad (3.1)$$

unde: X - exportul, i - țara analizată, j - bunul (sau sectorul industrial), t - grupul de bunuri (sau sectoarele industriale) și n - grupul de țări.

Într-o etapă ulterioară, formula de calcul al indicelui Balassa a fost revizuită și îmbunătățită în mai multe rânduri. O evaluare alternativă a fost extinsă pentru a lua în considerare comerțul intra-sectorial, inclusiv atât exportul, cât și importul bunului respectiv, conform formulei elaborate de Greenway D. și Milner C. (D. Greenway, C. Milner, 1993).

$$RCA = \frac{(X_{ij} - M_{ij})}{(X_{ij} + M_{ij})} \quad (3.2)$$

unde: X - export, M - import, i - țara analizată, j - bunul (sau sectorul industrial).

Pentru calculul indicelui de avantaj comparativ (RCA), formula elaborată de Greenway D. și Milner C. a fost adaptată de autor la realitățile comerțului exterior al Republicii Moldova cu uniunile economice ale UE și CSI.

$$RCA = \frac{(X_{ij} - M_{ij})}{(X_{ij} + M_{ij})} \quad (3.3)$$

unde: X - export, M - import, i - țara analizată, j - capitol de produse conform Clasificării Standard de Comerț Internațional (CSCI).

Autorul propune calcularea avantajului comparativ RCA pentru grupurile de produse conform Clasificării Standard de Comerț Internațional (CSCI), care ocupă poziții principale în exportul și importul Republicii Moldova, atât în direcția „vestică”, cât și în cea „estică” (Tabelul 5-6).

Calculul, conform CSCI, este efectuat separat de autor pentru 15 capitole de produse de top în exportul Moldovei către UE și tot 15 capitole de produse de top în exportul către CSI. Aceasta este o nouă abordare, spre deosebire de Centrul Internațional de Comerț prin Harta Competitivității Comerțului, unde calculul este efectuat pe baza datelor de export total al Republicii Moldova, fără o direcție regională.

Indice RCA extins este utilizat de autor în modelarea eficienței și stării actuale a comerțului exterior al Republicii Moldova. În acest context, se examinează dinamica fluxurilor comerciale pe baza datelor BNS între Republica Moldova și cele două uniuni de integrare - UE și CSI (Tabelele 5-6).

Tabelul 5. Indicii Avantajului Comparativ Relevant (RCA) pentru cele 15 capitole principale de produse exportate din Republica Moldova către UE

Nr.	Capitole de produse		2022				Indice RCA
			Exportul Republicii Moldova în Uniunea Europeană		Importul Republicii Moldova din Uniunea Europeană		
	Cod CSCI	Denumire	Mii de dolari SUA	% din volumul total	Mii de dolari SUA	% din volumul total	
1	77	Mașini electrice, aparate, și instrumente	510121,46	20,1	334093,55	7,7	0,21
2	84	Articole de îmbrăcăminte și accesorii vestimentare	194310,90	7,6	31525,92	0,7	0,72
3	05	Legume și fructe	143740,55	5,6	69644,08	3,0	0,35
4	22	Semințe oleaginoase și fructe oleaginoase	317852,41	12,5	26748,89	0,6	0,85
5	82	Mobilier și piese de mobilier	142675,89	5,5	22911,72	0,5	0,72
6	04	Cereale și produse din cereale	253937,04	10,0	74319,60	1,7	0,55
7	85	Încălțăminte	36876,31	1,7	12044,47	0,1	0,51
8	42	Uleiuri vegetale și grăsimi, crude, rafinate	285863,81	11,2	3735,58	0,1	0,97
9	65	Fire textile, țesături, produse finite	81316,11	3,5	145835,27	3,3	- 0,28
10	89	Diverse produse finite, neincluse în alte categorii	49927,02	1,8	136847,44	3,1	- 0,47
11	66	Produse din minerale nemetalifere	77777,02	2,7	74205,98	1,7	- 0,02
12	51	Produse chimice organice	34465,39	1,3	7800,89	0,2	0,63
13	78	Automobile	83717,29	3,7	325328,38	7,5	- 0,59
14	11	Băuturi	61436,81	2,4	43597,99	1,0	0,17
15	69	Produse metalice, neincluse în alte categorii	26825,13	1,0	91247,06	2,1	0,55

Sursa: Calculat și elaborat de autor în baza datelor [10].

Potrivit calculului efectuat, printre cele 15 capitole principale de produse exportate din Moldova în UE (în 2022), cei mai mari indici ai avantajului comparativ sunt pentru următoarele capitole: uleiuri și grăsimi vegetale +0,97 RCA; semințe și fructe oleaginoase +0,85 RCA; mobilier și părți ale acestuia +0,72 RCA; articole de îmbrăcăminte +0,72 RCA; produse de chimie organică +0,63 RCA; cereale +0,55 RCA; articole din metal +0,55 RCA; încălțăminte +0,51 RCA (Tabelul 5).

Printre cele 15 produse principale exportate în CSI în 2022, se pot evidenția următoarele produse cu cel mai mare RCA, și anume: petrol și produse petroliere +0,71 RCA; legume și fructe +0,70 RCA; instrumente speciale, științifice și de control +0,57 RCA; îngrășăminte +0,44 RCA; băuturi +0,36 RCA (Tabelul 6).

Tabelul 6. Indicii Avantajului Comparativ Relevant (RCA) pentru cele 15 capitole de produse exportate din Republica Moldova în CSI

Nr.	Capitole de produse		2022				Indice RCA
			Exporturile Republicii Moldova către CSI		Importurile Republicii Moldova din CSI		
	Codul CSCI	Denumire	Mii de dolari SUA	% din volumul total	Mii de dolari SUA	% din volumul total	
1	05	Legume și fructe	158002,82	15,2	28029,14	12,8	0,70
2	54	Produse medicale și farmaceutice	37409,27	3,6	27682,31	1,3	0,15
3	11	Băuturi	59324,75	5,4	27663,78	1,3	0,36
4	74	Mașini și echipamente industriale nespecializate	9809,87	1,8	20551,93	0,9	-0,91
5	84	Articole de îmbrăcăminte și accesorii vestimentare	13889,03	1,3	12403,19	0,6	0,06
6	87	Instrumente speciale, științifice și de control	8488,77	1,1	2349,80	0,1	0,57
7	04	Cereale și produse din cereale	14228,36	1,4	74196,77	3,4	-0,68
8	65	Fire textile, produse neincluse în alte categorii	7056,15	0,5	43330,29	2,0	-0,72
9	22	Semințe oleaginoase și fructe oleaginoase	7188,01	0,6	90136,55	4,1	-0,85
10	77	Mașini, aparate și echipamente electrice	7224,34	0,6	41872,62	1,9	-0,71
11	27	Îngrășăminte	16272,09	1,6	6359,09	0,3	0,44
12	89	Diverse produse finite, neincluse în alte categorii	11653,42	1,1	44524,38	2,0	-0,59
13	33	Petrol, produse petroliere și materiale similare	556824,18	53,3	95579,10	4,4	0,71
14	69	Produse din metal, neincluse în alte categorii	9854,94	0,9	35149,69	1,6	-0,56
15	35	Energie electrică	21903,56	1,9	55715,58	2,6	-0,42

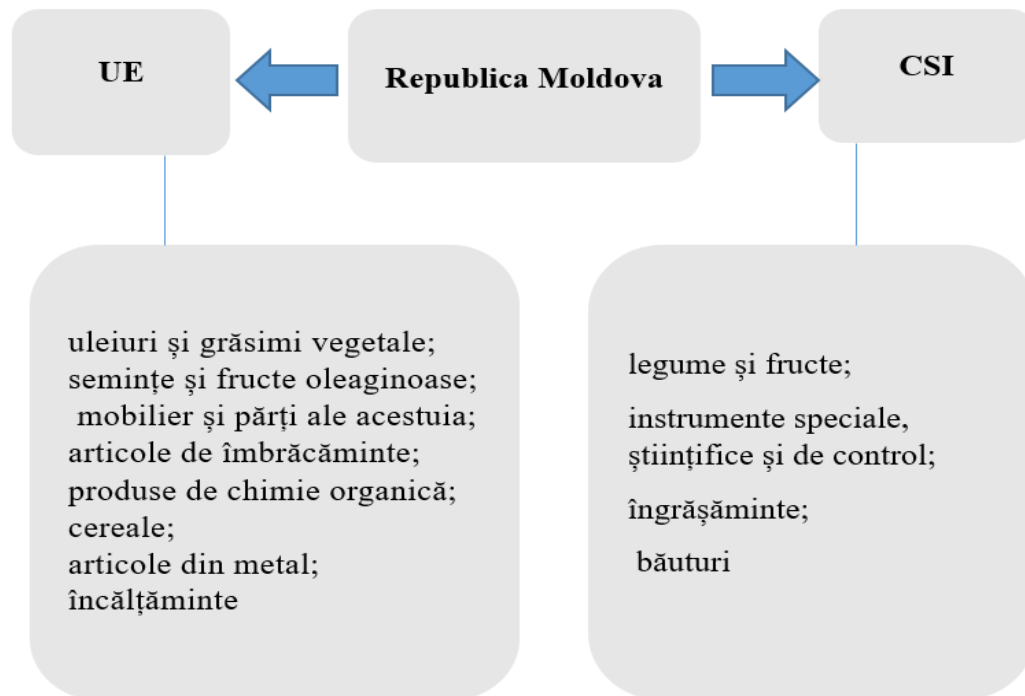
Sursa: Calculat și elaborat de autor în baza datelor [10].

Cu toate că valorile indicilor RCA pentru aceste produse sunt sub unitate, în faza modernizării sectoarelor corespunzătoare există posibilitatea de a crește rolul lor în livrările de export. Această abordare se datorează ponderii destul de mari a acestor produse în totalul exportului țării, precum și a volumului relativ mare al exportului lor în comparație cu produse similare pe piața mondială. Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că Republica Moldova nu extrage petrol și nu produce produse petroliere, astfel că exportul semnificativ al acestui capitol de produse în 2022 se bazează pe reexport, prin urmare, acest capitol de produse ar trebui exclusă din lista potențialului de export al Moldovei.

Capitole de produse cu cel mai mare indice RCA sunt cele mai avantajoase pentru livrările de export și pentru balanța comercială a țării. Evaluarea indicilor RCA arată că Republica Moldova utilizează în mod limitat avantajele sale

competitive pentru principalele capitole de produse exportate, atât în UE, cât și în CSI.

În general, putem remarca că printre principalele produse exportate din Republica Moldova, cele mai mari valori ale indicilor RCA sunt pentru: legume și fructe, uleiuri și grăsimi vegetale, semințe și fructe oleaginoase, aparate și instrumente științifice speciale, și mobilier (Figura 4).

Figura 4. Principalele capitole de produse ale exportului moldovenesc către UE și CSI, cu cel mai mare indice RCA

Sursa: elaborat de autor pe baza calculelor efectuate

Aceste produse, în special, pot fi considerate produsele-țintă ale exportului moldovenesc pe piețele UE și CSI. În plus, multe dintre acestea sunt strategice pentru Republica Moldova: semințe și fructe oleaginoase, legume și fructe. Având o valoare adăugată scăzută, ele servesc drept materie primă pentru alte capitole de produse cerute pe piețele UE și CSI.

Este necesar să se depună eforturi pentru extinderea gamei de produse exportate cu valoare adăugată ridicată pentru a majora efectul economic și a atrage noi segmente de consumatori. În acest context, este oportun să analizăm perspectivele dezvoltării producției pe capitole de produse care se diferențiază prin valori ridicate ale RCA și care sunt tradiționale pentru economia moldovenească.

De asemenea, este important să ne concentrăm pe depășirea dezechilibrului comercial prin reducerea concentrării atât a produselor, cât și a partenerilor geografici, astfel reducând riscurile economice ale țării.

Avantajul comparativ formează baza pentru dezvoltarea relațiilor comerciale integrate la nivel global. Republica Moldova ar trebui să își identifice produsele

țintă, folosind această concepție a avantajului comparativ și evaluând potențialul acestora, pentru a le exporta către piețele țintă identificate.

Selectarea noilor tipuri de produse pentru export și diversificarea piețelor ar trebui să devină principalele obiective ale strategiei guvernamentale actuale. Pentru a depăși această situație, cea mai adecvată abordare este trecerea la producerea și exportul de produse cu valoare adăugată mai mare. Un volum semnificativ de comerț exterior indică o deschidere crescută a economiei naționale. Implementarea noilor tehnologii de producere, inclusiv prin importul de investiții străine și know-how, ar putea contribui la modernizarea sectorului real al economiei naționale.

Remarcăm necesitatea intensificării proceselor de integrare a UE cu țările din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană.

Cooperarea economică cu țările est-europene, bazată pe interese și valori comune, aduce beneficii reciproce. Uniunea Europeană își dorește să consolideze această regiune în sfera sa de influență economică și politică. Se presupune că în procesul de integrare a Republicii Moldova și a Ucrainei, Uniunea Europeană va dezvolta o strategie de integrare aplicată țărilor din Europa Centrală și de Est. Această strategie implică o abordare individuală, încurajând totodată participarea activă în diverse grupări de integrare, precum și intensificarea cooperării reciproce.

III. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studiul efectuat asupra aspectelor conceptuale și practice ale proceselor de integrare în economiile transformate ale Europei a dus la formularea următoarelor concluzii:

1. Integrarea reprezintă un fenomen complex, cu multiple niveluri, forme, ritmuri, mecanisme și mijloace de implementare. În aceste procese de integrare, se disting atât aspecte universale, cât și regionale, cu predominarea celor din urmă. Rezultatele procesului de integrare europeană depind de o serie de factori, inclusiv de starea și structura economiei naționale, capacitatea de convergență, calitatea reformelor și a guvernării, precum și nivelul de sprijin din partea societății.

2. Pe baza unei analize complexe a perspectivei teoretice a integrării europene, este justificată continuarea acesteia prin modelul de „viteze diferite”, datorită creșterii eterogenității în cadrul UE. S-a propus o structură extinsă a modelului de integrare sub formă de „cercuri concentrice”, care nu include doar statele membre ale Uniunii Europene, ci și alte părți interesate din afara UE. Conceptul de integrare flexibilă sugerează că statele cu statuti și niveluri diferite de dezvoltare pot alege nivelul de integrare cel mai potrivit nevoilor și realităților sale.

3. Ipoteza cercetării a fost confirmată: dezvoltarea proceselor de integrare regională este neliniară, contradictorie intern (reflectând nivelul de confruntare și compromis între interesele diferitelor țări și companii internaționale) și este însoțită de efecte asimetrice și ambigue pentru țările participante.

4. Pregătirea și aderarea la UE au devenit un catalizator important pentru reformele pieței și schimbările structurale pozitive în economiile țărilor ECE. Țările ECE au practicat în mod activ integrarea flexibilă prin participarea la diferite grupări de integrare din cadrul Comunității (precum Grupul Vișegrad, CEFTA). De asemenea, este important de menționat că țările ECE au tendințe similare în cooperarea regională: reorientarea producției naționale către piața UE; dependență semnificativă față de sursele externe de finanțare; emigrarea masivă a forței de muncă.

5. Rezultatele integrării europene sunt diferențiate pentru fiecare țară din ECE. Printre statele din ECE care s-au alăturat UE, se disting trei grupuri în funcție de nivelul lor de dezvoltare: liderii (Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria), statele baltice (Lituania, Letonia, Estonia) și statele cu succes limitat (Bulgaria, România, Croația). Totuși, se menține o diferențiere semnificativă a indicatorilor socio-economici între statele fondatoare ale UE și cele care s-au alăturat mai târziu, confirmând conceptul de evoluție a UE pe baza cercurilor concentrice.

6. Studiul efectuat interpretează relațiile comerciale și economice ca unul dintre pilonii fundamentali ai integrării, iar UE, are o politică de prioritizare a comerțului, în primul rând, cu țările membre UE și apoi cu țările terțe. S-a constatat că înainte de aderare la uniunea regională, țările ECE au schimbat semnificativ structura geografică și de mărfuri a comerțului, alegând un model de dezvoltare orientat spre export.

7. Se presupune că un factor pozitiv pentru intensificarea proceselor de integrare între țările din Europa Centrală și de Est și țările din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană îl reprezintă relațiile economice, sociale și culturale mai strânse decât cu țările din vestul UE. Acest lucru a determinat interesul cercetării pentru specificul evoluției proceselor de integrare în țările Europei Centrale și de Est.

8. Sunt evidențiate condițiile dezvoltării integrării economice sub influența a două centre geo economice. Țările de frontieră est-europeană, fiind țări de tranzit, sunt legate, într-un fel sau altul, de tendințele geopolitice comune de consolidare a UE și a CSI. Ucraina, Belarus și Moldova sunt strâns legate de Europa prin economie, istorie, tradiții și știință. În ultimii ani, țările din regiunea Transfrontaliera Est-Europeană (Belarus până în 2021) au căutat să stabilească legături strânse cu UE în domeniul politic, economic și social.

9. Este argumentată necesitatea activizării proceselor de integrare a UE cu statele din regiunea TEE. Uniunea Europeană își dorește consolidarea acestei regiuni în sfera sa de influență economică și politică. Considerăm că în procesul integrării Moldovei și Ucrainei, UE va dezvolta o strategie de integrare aplicată și țărilor din Europa Centrală și de Est, ceea ce implică o abordare individualizată, dar cu încurajarea unei participări active în diverse grupuri de integrare, precum și aprofundarea colaborării între ele.

10. Principalul factor care determină integrarea pentru țările cu economii mici și deschise este dorința de a-și asigura accesul garantat pe o piață regională

semnificativă ca mărime. Moldova a ales direcția europeană, deoarece consideră procesul de integrare în cadrul UE ca fiind pozitiv. Această alegere înseamnă, în final, extinderea zonei de stabilitate și securitate. Cu toate acestea, Moldova se confruntă în continuare cu o dilemă complexă în identificarea orientărilor strategice.

11. Pe baza definirii capitolelor de produse-top în coșul de export al Republicii Moldova atât în UE, cât și în CSI, au fost identificați factori negativi ca: concentrarea produselor și concentrarea geografică în exportul moldovenesc. Pentru a depăși dezechilibrul export-import, se propune reducerea nivelului de concentrare a produselor și geografică, astfel, și reducerea riscurilor economice pentru stat.

12. Pe baza formulei adaptate de către autorii Greenaway D. și Milner K. s-a efectuat calculul RCA pentru capitole de produse care ocupă poziții cheie în exportul Republicii Moldova, atât în direcția vestică, cât și în cea estică. Au fost identificate capitole de produse cu indici RCA mai mari, astfel, acestea fiind considerate cele mai avantajoase pentru livrările de export și pentru balanța comercială a țării.

Pentru a spori eficacitatea colaborării economice internaționale a Republicii Moldova, orientată spre asigurarea suveranității, securității și bunăstării țării, se pot formula următoarele **recomandări**:

1. Ministerului Afacerilor Externe:

– Să sprijine activ și să dezvolte relațiile pe o bază pragmatică și reciproc avantajoasă cu anumite țări, în primul rând vecinii și grupurile regionale, inclusiv regiunea Transfrontalieră Est-Europeană, pentru a obține efectul unei integrări flexibile, bazată pe experiența țărilor din Europa Centrală și de Est. Cooperarea constructivă bilaterală și multilaterală contribuie la dezvoltarea formelor eficiente și a instrumentelor de interacțiune, identificarea unor compromisuri raționale în soluționarea problemelor actuale și la o integrare europeană reușită;

– Să ia în considerare strategia de dezvoltare a regiunii de frontieră estică ca un program pe termen lung de cooperare între țările vecine, reflectând identitatea și specificul acestui teritoriu, cu perspectiva implementării sale după încheierea conflictului militar din regiune.

2. Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, Biroului Național de Statistică:

– Să examineze posibilitățile de aplicare a unei formule adaptate realităților Republicii Moldova pentru calcularea Avantajului Comparativ Relevant (RCA), în vederea ajustării specializării industriale și reorientării exportului către produse cu valoare adăugată ridicată.

3. Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, Camerei de Comerț și Industrie:

– Diversificarea listei de țări partenere în comerțul exterior, pentru a depăși concentrarea geografică ridicată a exporturilor (mai mult de jumătate din

exporturi se realizează către 4 țări), care creează riscuri economice pentru Republica Moldova;

– Să intensifice eforturile pentru depășirea asimetriei efectelor comerciale între Republica Moldova, UE și CSI, reglând coșul de export în direcția creșterii captolelor de produse cu indicatori RCA mari, căutând piețe noi și profitabile, promovând produsele naționale la târguri internaționale, concursuri.

4. *Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale:*

– Să faciliteze formarea clusterelor de producători pentru captole de produse cu indicatori RCA ridicați, ceea ce va permite dezvoltarea direcțiilor prioritare de activitate și industrii, având un potențial economic și o competitivitate sporită pe piața mondială.

Restructurarea producției este posibilă prin modernizarea acelor sectoare care sunt cele mai apropiate de captole produselor-top exportate de Republica Moldova.

IV. BIBLIOGRAFIA

1. BALASSA, B. (1961). *The Theory of Economic Integration* (Routledge Revivals) (1st ed.). 1961. V.14, 318 p. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203805183>
2. BALLADUR, E. *Deux ans a matignon*. Paperback, Nov 14, 1995, 269 p. ISBN-10: 225918328X, ISBN-13:978-2259183284
3. SPINELLI, A. *The Eurocrats. Conflict and Crisis in the European Community*. Baltimore. American Political Science Review, Volume 62, Issue 2, 1968, 229 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/1952958>
4. HAAS, E. *Uniting of Europe. Political, Social, and Economic Forces*. Stanford, Volume 11, 1958. 552 p. ISBN-9780783789385, 0783789386 Доступно: [https://www.google.md/books/edition/The_Uniting_of_Europe/q-krAAAAMAAJ?hl=en&gbpv=0&bsq=inauthor:%22Ernst%20B.%20Haas%](https://www.google.md/books/edition/The_Uniting_of_Europe/q-krAAAAMAAJ?hl=en&gbpv=0&bsq=inauthor:%22Ernst%20B.%20Haas%22)
5. ETZIONI, A. *Political unification revisited: on building supranational communities*. New York: Rinehart, 2001. 329 p. ISBN 0-7391-0272-9 Доступно: https://www.google.md/books/edition/Political_UnificationRevisited/4wyuAgAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&dq=Etzioni,+A.+Political+Unification:+A+Comparative+Study+Of+Leaders+And+Forces&printsec=frontcover
6. MIGNOLO, W. *The darker side of Western Modernity*. Durham: Duke UP, 2011, p. 264 Доступно: <http://derechosglobales.org/wp-content/uploads/2016/02/Walter-Mignolo-The-Darker-Side-Of-Western-Modernity.pdf>
7. MITRANY, D. *Working Peace System*. London, 1966. p.221. Доступно: https://www.google.md/books/edition/A_Working_Peace_System/ILpCAAAIAAJ?hl=en&gbpv=1&bsq=MITRANY,+D.+A.&dq=MITRANY,+D.+A.&printsec=frontcover
8. STELLIAN R., JENNY P. Which revealed comparative advantage index to choose? Theoretical and empirical considerations. CEPAL Review No 138 December 2022. Disponibil: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48807/1/RVI138_Stellian.pdf
9. Международная стандартная торговая классификация. Статистические документы. Серия М. No. 34/Rev. 4. Организация Объединенных Наций Нью-Йорк. Доступно: https://statistica.gov.md/public/files/Clasificatoare/MCTK_SeriesM_34rev4_rus.pdf (дата обращения: 26.01.2024)
10. Электронная база данных НБС РМ. Доступно <http://www.statistica.md/> (дата обращения: 15.01.2024)
11. Сайт Евростат. Доступно: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (дата обращения: 12.01.2024)
12. Официальный сайт ЕС. Доступно: https://european-union.europa.eu/index_en (дата обращения: 10.01.2024)
13. Take-profit.org., биржевой портал. Доступно: <https://take-profit.org/statistics/balance-of-trade/> (дата обращения: 15.01.2024)

V. LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. ДИЛАН, Н. Европейская интеграция как этап системной экономической трансформации стран Центральной и Восточной Европы. *În: Revista științifică „Studia Universitatis”*, Editura USM., Chișinău, 2023. pp. 29-36, ISSN 2587-4446. DOI: 10.59295/ sum11 (01)2023_04
2. DILAN, N. Specificity of socio-economic development of CEE Countries under conditions of economic integration. *The Collection of the Online International Scientific-Practical Conference "Economic security in the context of sustainable development"*, ASEM, Chișinău, Moldova. pp. 85-94, 2021. DOI: 10.7862/rz.
3. SOROCEAN, O., DILAN, N. Socio-economic dynamics of CEE countries within the European Union. In: *MODERN MANAGEMENT REVIEW*, vol. XXV, 27 (1/2020), p. 85-94. DOI: 10.7862/rz.2020.mmr.9
4. СОРОЧАН, О., ДИЛАН, Н. Интеграционные процессы в Европе: испытание пандемией. *În: Materialele Conferinței științifice internaționale. Paradigme Moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale*, 30-31 octombrie 2020, Chișinău, CEP USM.
5. DILAN, N. Specificul dezvoltării sociale și economice ale țărilor ECE în condițiile integrării economice. *În: Culegere de lucrări științifice: Seminarul Științific organizat la FȘE. Probleme socioeconomice ale Republicii Moldova: reflecții, sugestii*, USM FȘE. Chișinău: CEP USM, 2020. ISBN 978-9975-152-71-6
6. ДИЛАН, Н. Экономическая дифференциация стран ЦВЕ. *În: Materialele Conferinței științifice internaționale. Paradigme Moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale, 2019*, Chișinău, CEP USM. ISBN 978-9975-149-59-4
7. ДИЛАН, Н. Специфика социально-экономического развития стран ЦВЕ в условиях экономической интеграции. *În: Culegerea de lucrări științifice ale Seminarului Științific al Facultății Științe Economice*, Vol. I., CEP USM, Chișinău 2019
8. ДИЛАН, Н. Понятие и основные характеристики интеграционного процесса. *În: Materialele conferinței științifice internaționale Jubiliare. Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale*, Chișinău, CEP USM 2018, p. 419-424. ISBN 978-9975-142-57-1
9. ДИЛАН, Н. Эффект от подписания Республикой Молдова соглашения об ассоциации с Европейским Союзом. *Seminarului Științific organizat la Facultatea Științe Economice „Problemele socio-economice ale Republicii Moldova: reflecții, sugestii”* 2017, Chișinău, USM, p. 100-107. ISBN 978-9975-71-881-3.
10. ДИЛАН, Н. Эффективность социально ориентированного маркетинга в конкурентной деятельности предпринимателей Республики Молдова. *În: Materialele Conferinței științifice internaționale. Creșterea competitivității economice în contextul formării societății bazate pe cunoaștere*, 2016, Chișinău, CEP USM, p. 222-229. ISBN:978-9975-71-838-7

11. ДИЛАН, Н. Эволюция европейской интеграции: тенденции, противоречия, современная специфика. *În: Materialele Conferinței științifice internaționale. Politici și mecanisme de inovare și dezvoltare a proceselor economico-financiare și sociale în plan național și internațional*, 2014, Chișinău, CEP USM, p.423-428. ISBN 978-9975-71-574-4
12. СОРОЧАН, О., КОШЕЛЕВА, Н., ФИЛИП, Н., ДИЛАН, Н. Восточно-Европейское Пограничье: социально-экономическая динамика. *Издание осуществлено в рамках проекта «Социальные трансформации в Пограничье - Беларусь, Украина, Молдова»* Вильнюс: ЕГУ, 2011, 284 с. ISBN 978-9955-773-45-0.
13. ДИЛАН, Н. Энергетическая безопасность в региональных исторических конфликтах. *В Материалах международной научно-практической конференции. Новый регион Европы: парадигмы регионального развития в Балтийско-Черноморском Междуморье*, 2010, Вильнюс, ЕГУ.
14. ДИЛАН, Н. Динамика европейской интеграции: теоретические закономерности. *În: Studia Universitatis, USM., Chișinău*, 2007, nr.8, p. 140-142. ISSN online 2345-1033.
15. ДИЛАН, Н. Экономика стран Центральной и Восточной Европы под прессингом мирового кризиса. *În: Международнй симпозиум молодых исследователей*, МЭА, Кишинёв 2009.
16. ДИЛАН, Н. Возможности интеграции стран Пограничья. *În: Materialele Conferinței științifico-practică internațională Probleme actuale ale dezvoltării social-economice a Republicii Moldova și experiențe de dezvoltare a altor țări*, USM Chișinău, 2007, p 46-48. ISBN 978-9975-70-171-6.
17. DILAN, N. Locul Republicii Moldova în procesul integrării economice europene la etapa actuală. *În: Materialele Simpozionului Internațional Integrarea europeană și competitivitatea economică*, 2004, A.S.E.M., Chișinău, p. 204-207. ISBN 9975-75-260-8
18. ДИЛАН, Н. Подход центральных европейских стран к интеграционному процессу. *În: Publicațiile științifice ale masteranzilor, Școala de Înalte Studii "Perspectiva"*, Chișinău, 2002, p. 9. CZU: 399-92 (4) (07)
19. ДИЛАН, Н. Европейский Союз: стратегия и перспективы. *În: Publicațiile științifice ale masteranzilor, Școala de Înalte Studii "Perspectiva"*, Chișinău, 2002, p. 13. CZU: 341-176(4)(07)
20. ДИЛАН, Н., Опыт интеграции ЦЕ стран как модель экономического развития Р. Молдова. *În: Revista masteranzilor, № 1, Școala de Înalte Studii "Perspectiva"*, Chișinău, 2002, p. 47-50.
21. ДИЛАН, Н. Идентичность европейского региона в контексте процесса глобализации. *În: Materialele Simpozionului Internațional Probleme regionale în contextul procesului de globalizare*, Editura A.S.E.M., Chișinău, 2002, p. 210-212. ISBN 9975-75-164

АННОТАЦИЯ

к диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук
ДИЛАН Нели

«Концептуально-прикладные аспекты интеграционных процессов в трансформируемых экономиках Европы», Кишинэу, 2024

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 204 источников, 152 страницы основного текста, 24 рисунка и 24 таблицы.

Ключевые слова: концепции, региональная экономическая интеграция, Восточно-Европейское Пограничье, национальные особенности, индекс RCA.

Область исследования: 521.02 Мировая экономика; международные экономические отношения.

Цель диссертации состоит в выявлении и раскрытии в рамках теоретико-прикладного подхода тенденций и эффектов современных интеграционных процессов, характерных для национальных трансформируемых экономик ЦВЕ, в разработке концепции и приоритетов интеграционной стратегии для стран Восточно-Европейского Пограничья.

Задачи диссертации: изучить теоретико-методологические подходы к трактовке основных категорий, характеризующих процессы интеграции; выявить основные противоречия, тенденции и риски развития экономики ЕС; исследовать роль и эффекты интеграционных процессов в процессе системной трансформации стран ЦВЕ; анализировать динамику и итоги развития региональных интеграционных процессов в странах ЦВЕ; идентифицировать положение региона Пограничья в процессе европейской интеграции; проанализировать современные проблемы экономического взаимодействия ЕС и Восточно-Европейского Пограничья; определить важнейшие направления развития интеграционно-хозяйственных связей Республики Молдова в рамках европейской региональной интеграции.

Научная новизна и оригинальность диссертации включает концептуальную трактовку европейской интеграции как нелинейного, многовекторного феномена; расширенную интеграционную модель концентрических кругов; разработку стратегии внутрирегиональной интеграции Восточно-Европейского Пограничья; расчет сравнительного преимущества Р. Молдова на основе адаптации модели RCA; определение интеграционных эффектов для Р. Молдова и выявление приоритетных направлений экономического интегрирования.

Полученные результаты, способствующие решению научной проблемы, заключаются в использовании концептуальных положений и интеграционных эффектов, предполагающих разработку концепции и приоритетов интеграционной политики Республики Молдова.

Теоретическая и практическая значимость. Могут быть использованы в процессе укрепления политического и экономического сотрудничества государств Восточно-Европейского Пограничья, а также при корректировке направлений сотрудничества стран Пограничья и ЕС.

Внедрение научных результатов. Основные положения и результаты исследования были представлены на симпозиумах, конференциях с национальным или международным участием, а также апробированы рядом авторитетных организаций.

ADNOTARE

la teza pentru obținerea gradului științific de doctor în științele economice
DILAN Neli

„Aspecte conceptual-aplicative a proceselor de integrare a economiilor europene
în transformare”, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie compusă din 204 surse, 152 de pagini de text principal, însoțite de 24 de figuri și 24 de tabele.

Cuvinte cheie: concepte, integrarea economică regională, regiunea Transfrontalieră Est-Europeană, caracteristici naționale, indicele RCA.

Domeniul de studiu: 521.02. Economia mondială; relații economice internaționale.

Scopul cercetării constă în investigarea și analiza aspectelor conceptual-aplicative ale proceselor de integrare a țărilor din regiunea Transfrontalieră Est-Europeană și elaborarea conceptului și a priorităților strategiei de integrare a Republicii Moldova.

Obiectivele lucrării: studierea abordărilor teoretice și metodologice ale interpretării principalelor categorii care caracterizează procesele de integrare; identificarea principalelor contradicții, tendințe și riscuri în dezvoltarea economiei UE; să exploreze rolul și efectele proceselor de integrare în procesul de transformare sistemică a țărilor ECE; analiza dinamicii și rezultatele dezvoltării proceselor de integrare regională în țările ECE; identifica poziția regiunii TEE în procesul de integrare europeană; elucderea problemelor moderne ale interacțiunii economice dintre UE și TEE; determina cele mai importante direcții de dezvoltare a integrării și relațiilor economice ale Republicii Moldova în cadrul integrării regionale europene.

Noutatea și originalitatea științifică constă în interpretarea conceptuală a integrării europene drept un fenomen nelinear, multivectorial; modelul extins al cercurilor concentrice al integrării; elaborarea cstrategiei intraregionale de integrare a zonei Transfrontaliere Est-Europene; calculul avantajului comparativ al Republicii Moldova bazat pe adaptarea modelului RCA; determinarea efectelor integrării pentru Republica Moldova și identificarea direcțiilor prioritare ale integrării economice.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice constau în elaborarea unui set de măsuri științifico-metodologice care includ elaborarea concepției și priorităților strategiei de integrare pentru R. Moldova.

Semnificația teoretică. Prevederile conceptuale și concluziile lucrării pot servi drept bază la elaborarea strategiilor concrete de dezvoltare a R. Moldova.

Valoarea aplicativă constă în faptul că rezultatele pot fi utilizate în procesul de fortificare a cooperării politice și economice a țărilor zonei Transfrontalieră Est – Europeană, dar și la ajustarea direcțiilor de colaborare a țărilor acestei zone și Uniunii Europene.

Implementarea rezultatelor științifice. Principalele prevederi și rezultatele cercetării au fost prezentate la conferințe și simpozioane cu participare națională și internațională, la fel au fost aprobate de un șir de organizații repute din domeniu.

ANNOTATION

of the dissertation for the degree of doctor of economic sciences

DILAN Neli

«Conceptual and applied aspects of integration processes in the transforming economies of Europe», Chisinau, 2024

Structure of the thesis: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography consisting of 204 sources, 152 pages of main text, accompanied by 24 figures and 24 tables.

Key words: concepts, regional economic integration, East European Borderlands, national characteristics, RCA index.

Research area: 521.02. World economy; International economic relations.

The aim of the thesis consists in identifying the particularities of the current integration processes, characteristic for the transforming national economies of the Central and Eastern European Borderlands based on a theoretical-applied approach, in the development of concept and priorities of the integration strategy for the Borderlands states.

Research objectives: study theoretical and methodological approaches to the interpretation of the main categories characterizing integration processes; identify the main contradictions, trends and risks in the development of the EU economy; explore the role and effects of integration processes in the process of systemic transformation of CEE countries; analyze the dynamics and results of the development of regional integration processes in CEE countries; identify the position of the Borderland region in the process of European integration; analyze modern problems of economic interaction between the EU and the East European Borderland; determine the most important directions for the development of integration and economic relations of the Republic of Moldova within the framework of European regional integration.

Scientific novelty and originality consist in: the area of the East European Borderlands (Moldova, Ukraine, Belarus) as a socio-economic phenomenon for the first time is analyzed in the context of participation in the European integration process.

The results obtained, contributing to the solution of the scientific problem consist in the development of a set of scientific and methodological measures that include the development of the concept and priorities of the integration strategy for the Republic of Moldova.

Theoretical significance. The conceptual provisions and conclusions of the research can serve as a basis for the elaboration of specific strategies for the development of the Republic of Moldova.

The practical significance consists in the fact that the results can be used in the process of strengthening political and economic cooperation between the states of the Eastern European Borderlands, as well as in the adjustment of the directions of cooperation between the Borderlands states and the European Union.

Implementation of scientific results. The main provisions and results of the study have been presented at symposiums, conferences with national or international participation, and have also been tested by a number of reputable organizations.

DILAN NELI

**ASPECTE CONCEPTUAL-APLICATIVE A PROCESELOR DE
INTEGRARE A ECONOMIILOR EUROPENE ÎN
TRANSFORMARE**

**SPECIALITATEA: 521.02 ECONOMIE MONDIALĂ;
RELAȚII ECONOMICE INTERNȚIONALE**

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

Aprobat spre tipar: 23.02.2024

Formatul hârtiei A4

Hârtie ofset. Tipar digital

Tiraj: 50 ex.

Coli de tipar:2.4

Comanda nr. 9

Tipografia Print- Caro, strada Columna 170

Tel.: 022853386, 069124696